

„QUIDQUID LATINE DICTUM ALTUM VIDETUR“. МЕТЪЛ ПОЕЗИЯ И ЛАТИНСКИ

Виолета Герджикова

Рок музиката, заедно с нагласите и реакциите на своите почитатели, се позиционира като контракултура, като алтернатива на обичайния ред и като социално явление, предполагащо не само изграждане на групови идентичности, но и изразяване на бунт. Тази контракултура апелира към мислите и емоциите на младите хора, бунтарски настроени срещу света, изграден от традицията и поддържан от по-старите поколения. Обект на презрение и отхвърляне са техните ценности – религиозни и обществени, стремежът им към материални блага, спокойствие, удобство в рамките на установените правила. Рок културата оценностоява и противопоставя личната свобода на подчинението и конформизма, мира и единството на войните и социалните деления, духовното съществуване на материалния комфорт.

За разлика от поп и рок музиката тежкят метъл от края на 70-те се ориентира повече към мрачни, депресиращи и макабрени теми, но също и към митологията, фолклора, фентъзи литературата. Връзките с тукашното се късат, протестът се отлива в ескапизъм, любовта става просто секс, психоделичното опиянение замира, наместо за мир и любов се заговаря за ужас и отчуждение. На всекидневния свят се противопоставя светът на стихииите – тъмен, екстатичен, асоциален, мистичен. Отношението между тези два несъвместими свята е отношение между профанно и сакрално (Weinstein 2000, 39; 232). На християнската религия напълно се отрича статутът на път към сакралното; напротив, в нея се вижда основна инстанция на социалната репресия. Съответно като разкрепостяваща и причастяваща към сакралното сила се поставя на пиедестал сатаната или други мистични фигури, най-често архаични езически божества. Така метъл поезията се насища с инфернални и митологични образи.

Групата, която се смята за поставяща същинско начало на хеви метъла, *Блек Сабат* (основана в 1969 г.), гравитира около лирически

теми като диабололизъм, окултизъм, война, агресия, лудост, отчуждение, но принципно без да възвеличава злото и мрака. Подобни макабрени теми по-скоро служат в духа на рок традицията за предаване на социално критични послания. Повратът към още по-зловещи теми и преди всичко към лирически екстремизъм, протича с развитието и утвърждаването на жанра и най-вече с радикализирането и фрагментирането му на поджанрове в началото на 80-те. Част от тях (траш, дет, блек, дум метъл) се обединяват от критици и наблюдатели под общото наименование екстремен метъл и се характеризират с особено ексцесивно звучене, визуално представяне и текст. Хеви метъл музиката по начало е мощна, агресивна, експресивна и именно в тези посоки експериментира екстремният метъл, в „съзнателен опит да изследва радикалния потенциал на метъла“ (Kahn-Harris 2007, 6).

Зад тази радикализация на метъл музиката стои дистанцирането от олекотяващата тяга на комерсиалния успех, себеразбирането като същинска контракултура на младите и непримиримост към господстващата култура на масовия вкус. Наистина в много случаи спийд и траш метълът се отдръпват от фантазмагоричните теми за изолацията, лудостта, окултизма, завръщайки се към социалната критика. От друга страна обаче дет и блек метълът се оттеглят категорично в света на макабрено и свръхестественото. Екстремният метъл се развива като крайна реакция на комерсиалния успех на хеви метъла на 80-те, т.е. като опит да се съхрани един вид метъл автентичност. В този смисъл той може да се характеризира с ексклузивност и да се изследват нейните проекции в словесната форма.

Характерни за хеви метъла изобщо, но най-вече за екстремния метъл, са тематични сфери като отчуждение, страдание, мрак, зло, унищожение, насилие, смърт. Вдъхновение се търси в различни религиозни и окултни идеи, реални или доизмислени, и особено в паганизма и сатанизма. Християнството е постоянна отправна точка и основен обект на заклеяване, като едновременно средновековният католицизъм е източник и на образи като демони, адски изчадия и вещици (Weinstein 2000, 39). Християнската религия е представена като потисническа и враждебна сила, но същевременно при нея се търси арсеналът от символи, термини и формули, които изпълват мрачния

свят на екстремния метъл. Това се отнася най-вече за блек метъл групите, докато дет метълът е настроен по-светски, по-рядко посяга към окултното и сатанизма и откровено залага на профанните версии на ужаса: садистични убийства, сексуално насилие, разчленяване, вампиризм и пр.

Следователно появата на латински заглавия, фрази и цели текстове се наблюдава най-вече при блек метъл групите, които експлоатират отново и отново символиката, и ритуалистиката на християнството, включително и неговия език. Въпреки че Библията не е създадена на латински, за съвременните „антихристи“ именно това е езикът носител и разпространител на словото Божие в целия Западен свят, езикът на идеологическия враг в лицето на църквата и следователно на Бога, дявола, демоничните сили, с една дума – на сакралното и окултното. Но освен директните референции към католическата литургия латинският може да навява асоциации с окултни практики и демонични сили (екзорцизм, вещерство) и въобще да изгражда архаична, средновековна, тайнствена атмосфера, така че да се впише и в средата на готик метъл сцената. В отделни случаи разбира се латинският се прокрадва и далеч от мрачните бездни на екстремния метъл и създава повече или по-малко обвързана със сакралното тържествена и жизнеутвърждаваща атмосфера, като например в *Laudate Dominum* (1998) на немските ветерани на пауър метъла *Хелоуин*. Най-сетне латински „пароли“ има и извън екстремния метъл и извън християнската тема, в жанрове като пауър и езически метъл, които обличат в екзотични фрази фантастичния свят на миналото, героизма, връзката с кръвта и пръстта.

Латински езикови елементи често се явяват в имена на групи и особено в заглавия на песни и албуми; отделни фрази и рефрени могат да се инкорпорират в иначе англоезични текстове; в някои случаи се композират песни по известни латински текстове, например от *Carmina Burana*; далеч по-рядко се създават оригинални текстове изцяло на латински. В огромен брой от случаите отделните словосъчетания и изречения съдържат граматични и лексикални несъобразности и неологизми.

Името на групата е първият словесен елемент на идентификация, който много често сигнализира не само за принадлежност

към широкото понятие хеви метъл, но и директно към някой от поджанровете в неговия спектър¹. Според Дийна Уайнстейн отделната единица в хеви метъл дискурса не е песента или албумът, а групата, затова името на групата е значещ елемент в жанра (Weinstein 2000, 32). Заглавията на албуми и песни гравитират около същите теми като имената на групите; дебютните албуми много често са епонимни, което е ярко свидетелство за значението на името като себезаявяване и позициониране в жанровия спектър. И накрая, темите на текстовете са отново същите и почти винаги някоя от песните е епонимна за албума. Следователно заглавия на песни и албуми, и имена на групи не представляват служебни или паратекстови словесни единици, още повече, че самите текстове много често остават „не-разчетени“ и звуково обезличени. Заглавията са изключително смислово натоварени вербални елементи, които веднага осигуряват ориентация за публиката и набавят контекст. Ето защо, дори когато латинските думи и фрази се намират само в заглавия, а те най-често се намират тъкмо там, тяхното значение като жанров и тематичен маркер е несъмнено. Такива са например *Domine, Lacrimosa, E nomine; Sopor aeternus, Ordo Sinistra Vivendi, Mortem, Mortuus, Mors Principium Est* и пр.

Ако се запитаме къде латинският език се появява най-често и в самите текстове, на първо място трябва да се обърнем към блек метъл сцената и по-общо към квазирелигиозно ориентираните жанрове и групи. Увлеченията по диаволичното могат да се проследят

---

¹ Имената гравитират около няколко предпочитани семантични области: хаос, космическо зло, апокалипсис (*Armageddon, Mayhem*) агресия, оръжия, унищожение (*Napalm Death, Annihilator, Anthrax, Iron Maiden, Slayer, Poison*); машини и силови уреди (*Motörhead, Machine Head, Hammerfall*); опасни същества (*Pantera, Scorpions, Dragonforce*); антирелигиозни идеи (*Black Sabbath, Judas Priest, Sinner, Deicide, Morbid Angel, Sodom*); смърт (*Death, Megadeth, Cemetery, Crematory, Dark Funeral, Grave Digger, Obituary, Sepultura*); насилие и перверзии (*Cannibal Corpse, Dismember, Dissection, Necropaedophilia*); митологични, легендарни, епически фигури, (*Tiamat, Camelot, Power Quest, Epica*). Много имена са автореферентни за жанра (*Metallica, Metal Church, Metal Force, Metal Warrior, Metal Storm* и под.), а понякога се избират неочаквано мирни (но предимно меланхолични) имена (*Eternal Tears of Sorrow, Lacrimosa*) и дори такива, които преобръщат обичайното в неочаквано „невинна“ посока (*Cinderella, Pink Cream*).

назад във времето чак до шестия по ред албум на *Ролинг стоунс* *Their Satanic Majesties Request* от 1967 г. (в който няма директни асоциации със сатанизъм) и още повече до песента им от излезлия през следващата година *Beggar's Banquet* (1968 г.) *Sympathy for the Devil*, както и до цялостната им склонност да си изграждат скандализиращ имидж. Въпреки че тук може да се открие архетипен пример за по-късни групи, позицията на *Ролинг стоунс* си остава преди всичко бунтарска и декадентска. Скоро очертаната насока почва да се изследва от рок групи като *Black Widow* и *Coven* в началото на 70-те. В албума си *Witchcraft* от 1969 г. (*Witchcraft Destroys Minds & Reaps Souls*) *Coven* поставят наред с тогава необичайно експлицитни заглавия (*Black Sabbath*, *Pact with Lucifer*, *Dignitaries of Hell*) и една дълга финална композиция, недвусмислено озаглавена *Satanic Mass*, която на концерти използват и като сценарна основа за спектакъл, включващ травестирано богослужение на латински. Тя със сигурност е инспирирана от записаната една година по-рано „Сатанинска меса“ на основателя на Църквата на Сатаната Антон ЛаВей, но не представлява директна имитация. В месата на ЛаВей има само няколко латински фрази: *In nomine Dei nostri Satanas Luciferi excelsi, Rege Satanas*, и *Ave Satanas*. В тази на Кавън са включени и елементи от католически песнопения². Текстът е драматизиран и разпределен между Висш жрец и групата; съдържа английски и латински части (както и тайнствен старинен език, на който в началото се призовава Сатаната).

In nomine de nostre Satanas: Lucifere Excelsis!
Introibo ad alatare Satanas.
Ad Satanas, qui laetificat gloria meam.

Началото на католическата меса гласи:

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.
Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Сатанинската меса на Кавън променя текста така:

Gloria Satanas, et Belial et Spiritui maloso.
Sicut erat in principio, et nunc, et simper, et in saecula saeculorum. Amen

---

² Текст и информация могат да се намерят на сайта <http://www.angelfire.com/az3/synagogasatanae/coven.htm>.

Следва поздрав *Satanas vobiscum* вместо *Dominus vobiscum* и стандартен отговор *Et cum spiritu tuo*. По-нататък месата продължава на английски с едно включване на латински в средата:

Deo Gratias
Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo
Satanas gratias.
Satanas vobiscum.
Et cum spiritu tuo.

На финала отново се появяват тържествени фрази на латински:

Eva, Ave Satanus! Vade Lilith, vade retro Pan! Deus maledictus est! Gloria tibi! Domine Lucifere, per omnia saecula saeculorum. Amen!
Rege Satanus!
Ave Satanus!
Hail Satan!

Сатанинската меса на *Кавън* вероятно дава образец за много по-късни групи; тя е показателна и за обичайната не особено прецизна работа с езика, която допуска несръчни неологизми и граматични грешки при трансформирането на литургичния текст в прослава на Сатаната. Друг ранен пример, донякъде комичен, е популярната композиция *Ave Satani*³. В 1976 г. излиза на екран филмът *The Omen* с титулната песен *Ave Satani*, композирана от известния автор на филмова музика Джери Голдсмит, която печели и номинация за Оскар за най-добра песен. Според разказ на автора идеята да създаде сатанинска версия на грегорианско песнопение му хрумнала, докато говорел с ръководителя на хора на лондонския оркестър, с който работел. Той от своя страна се наел да състави текста като познавач на латинския език, преобръщайки познати литургични фрази в песенна възхвала на Сатаната. Песента е изпълнявана от различни групи през годините, включително като начално въведение в много коцерти на *Блек Сабат*, *Машин Хед* и *Мейхем*.

Текст
sanguis bibimus
corpus edimus

Коригиран текст
sanguinem bibimus
corpus edimus

---

³ Информацията, включително и коригираният текст, е широко достъпна в статията в „Уикипедия“: http://en.wikipedia.org/wiki/Ave_Satani

tolle corpus Satani
ave!
ave, ave Versus Christus!
ave Satani!

elevate corpus Satanae
ave!
ave, ave Antichriste!
ave Satana!

Нека се позовем на още един емблематичен пример – изключително популярния албум на *Meïxem De Mysteriis Dom Sathanas*, който е започнат още в 1987 г., но е забавен (поради самоубийството на вокалиста Dead и убийството на китариста Euronymous от баски-тариста Варг Викернес) и издаден в 1994 г. Като изключим многозначителното заглавие, откъслечни латински фрази има само в едноименната заключителна песен, която пресъздава познатата атмосферата на „Black mass“ и призоваването на принца на мрака. Пълният текст гласи:

De Mysteriis Dom Sathanas

Welcome!

To the elder ruins again
The wind whispers beside the deep forest
Darkness will show us the way.

The sky has darkened thirteen as
We are collected woeful around a book
Made of human flesh.

Heic noenum pax

Here is no peace.

De grandaevus antiquus mulum tristis

Arcanas mysteria scriptum.

The books blood written pages open
Invoco cruentus Domini de daemonium.

We follow with our white eyes
The ceremonial proceeding.

Rex sacrificulus mortifer

In the circle of stone coffins
We are standing with our black robes on
Holding the bowl with unholy water.

Heic noenum pax

Bring us the goat.

Psychomantum et precor exito annos maior

Ferus netandus sacerdos magus.

Mortem animalium.

Латинските фрази и изречения и тук са по-скоро загадъчни, още от заглавието, което съдържа съкращението *Dom* от *Domini*. Изречението *Heic noenum pax* би трябвало да се равнява на *Hic nulla pax* (Тук няма мир). Разбираемо е, въпреки грубите грешки в граматичното конструиране, и *Invoco cruentus Domini de daemonium* (Призовавам окървавен господаря на демоните)⁴. Останалите латински части почти не се поддават на разчитане и превод, но за сметка на това звучат тържествено и заклинателно.

Освен в отделни композиции, както виждаме, латинският може да прониква в заглавия на цели албуми и на части от тях. Понякога той си остава само в заглавията, понякога се промъква в текстовете, като най-често е отново в силно маркирана позиция – начало, край, припев, рефрен. По-вероятно е тягата към концептуалност да повиши присъствието на латински езикови сегменти в едни албуми, за сметка на други, което понякога е и явен сигнал за тематично и жанрово преориентиране.

Един по-скорошен, но отговарящ на очертания модел пример, откриваме в най-новия албум на американската дет метъл група *Morbid Angel*. В дискографията ѝ от 1989 г. досега има осем албума, от които само последният от 2011 г. съдържа латински заглавия. Тематично по-ранното творчество на групата гравитира около типичните повече за блек метъла сатанистки и антихристиянски мотиви, но постепенно към тях се прибавят и мотиви, свързани с шумерската митология и с Римската империя. Това е добър пример за междужанровите преливания и най-общо за еklektизма на метъл тематиката. Освен в името на албума *Illud Divinum Insanus* (Онова божествено луд? Опази божествена лудост?) латински присъства в първото и в последното заглавие: *Omni Potens* и *Profundis – Mea Culpa*. Началната композиция е инструментална, а финалната съдържа следните латински фрази: *Crimen Profundis; Divinum formidilosus impetus; Mea culpa... Mea mea culpa; caedo; Novus Lex Legis Profano; Illud Divinum Insane*. И тук те са разпръснати по познатия начин вътре в английския текст и нито сами по себе си, нито във връзка с контекста (с изключение отчасти на *Mea culpa for the terrors brought* и може

---

⁴ Коментар и опит за тълкуване предлага блогът Heavy Latin: <http://heavylatin.blogspot.com/2008/04/mayhem-de-mysteriis-dom-sathanas.html>.

би на *We're the monsters, caedo, caedo*) не създават граматично и семантично кохерентни изречения. Епонимната за албума фраза е модифицирана в окончанието на последната дума, от което обаче тя не става по-смислена и коректна. И тук, макар да няма ясно изразена сатанинска „сакралност“, латинският придава най-общо атмосфера на тайнственост, драматизъм и фатализъм.

Сред групите, които създават текстовете си изцяло на латински, са например италианските *Visthia* и *Nazgul*. Първата е ориентирана към готик сцената, а *Nazgul* се причислява към блек метъла, но всъщност е чужда на сатанизма. Нейните теми са изцяло в кръга на фентъзи романите на Толкин, а текстовете са героични, наситени с драматизъм и по принцип на добър латински. Те са далеч от стратегията на откъслечните и неразбираеми латински или латиноподобни „заклинания“, но макар и да предават свързан разказ, самият избор на неразбираемия за масовата публика древен език е сигнал за изграждане на особена асоциативна атмосфера – този път на епичност и митопоетична тържественост. Ето как започват две от песните в албума *De Expugnatione Elfmuth* (2002):

Elficidium⁵

Silva gravida est uligine sicut frons elforum qui
Percipiunt obscuram presentiam, statim murmur
Foliarum aperit veritatem ... duodecim hominum
Horribilium sine deo.

Charcharon (Damnosus Impetus)

Terror serpit inter ordines orcorum
Silva ante eos incepit tremere...

И така, латинският език или подобие на латински, което се явява като жанров маркер в метъл продукцията, без оглед на точността и смислеността, е натоварен най-често със семантиката на квази-религиозния патос или съответно на квази-митоепическия патос, в две съвсем различни стилово и музикално полета на хеви метъла, но със сходни интенции. Латинските фрази се появяват в

---

⁵ Неологизмът *Elficidium* означава „гибел, избиване на елфи“. В третия стих се е промъкнала една граматична грешка (*foliarum* вместо *foliorum*).

принципно еkleктичен тематичен контекст (в който могат да се при-
месват скандинавски митологични елементи, викингски легенди, нео-
паганизъм, романтичен национализъм и т.н.) и участват в еkleктичен
езиков конгломерат и сами излъчват еkleктични символни послания –
от носталгия по далечни предхристиянски времена и въобще по при-
мордиална миналоост, енергия и автентичност, до квазирелигиозност
и средновековно обаян мистицизъм.

...

Разпространено мнение е, че в рок и метъл музиката в пове-
чето случаи текстовете нямат особено значение – оттук произтичат
и две важни последствия – тяхното пренебрегване от хуманитарните
дисциплини, изследващи литературни текстове, и омаловажаването
им от социалните дисциплини, които се фокусират предимно върху
проблемите на групите идентичности и субкултурите (и нерядко
върху рисковете от асоциално поведение на техните адепти). И от
двете гледни точки около същността на този тип словесност може
да се спори. Безспорно е единствено, че тя съществува и следо-
вателно е легитимен обект на изследване, независимо колко е труден
въпросът дали изобщо може да бъде причислявана към онова, което
наричаме литература.

Какво по-точно се влага в представата, че тези текстове нямат
особено значение – и като съдържание, и като ефект? На първо място,
в песенното творчество словесната страна е винаги подчинена
на музикалната. Тя не само не е водеща, а се нагажда според музи-
калните фрази и често изглежда само „пълнеж“, придатък към тях.
Освен самият обем и ритъм на стиховете, тук фактор е римата като
поетична техника, обусловена от музикалната форма и подчертаваща
ритмичността, както и обичайната организация на текста чрез реду-
ване на строфи и припев.

Като имаме предвид това принципино положение, нека преминем
към твърдения, и то небезоснователни, които се отнасят конкретно
до рок и метъл поезията. Първо, самите автори и слушатели са отно-
сително небрежни и безразлични към словото, то рядко става обект
на интерес в интервюта, рецензии, анализи. Малцина автори на тек-
стове са си изградили имидж и репутация на същински поети, които
привличат критически прочити (вероятно на първо място сред тях е
Боб Дилън).

Второ, сериозен аргумент се съдържа в наблюдението, че текстовете на екстремния метъл най-често са неразбираеми, т.е. изпълнявани по начин, който ги прави невнятни. Не по-малко основателно е твърдението, че в обичайния случай те са с ниско качество, не на последно място защото често са създавани на чужд език (английски), недобре овладян от текстописеца, а това ги прави слабо смислени за публиката и неспособни да я въвлекат в автентично споделяне и преживяване, било естетическо, било идеологическо. В случаите, когато към текста се подхожда по-внимателно и амбициозно, съществува съмнение дали езотеричните и литературните източници могат да бъдат разпознати и съответно алюзиите и идеите на автора да бъдат интерпретирани адекватно от аудитория, която не е подготвена и въобще не е заинтересована на първо място от текста.

Подобни съображения за лишеността на метъл културата от сериозна словесна субстанция имат своите основания. Факт е обаче, че още от времето на *Бийтълс* текстовете нерядко се отпечатват на кориците на албумите или в брошури към тях; в наши дни те стават широко достъпни в стотици интернет сайтове, обикновено поддържани и допълвани от знайни и незнайни фенове. На концерти често най-известните песни се пеят мощно и дружно от публиката, която знае наизуст „думите“. Текстовете, очевидно, не са напълно незначителни нито за групите, нито за феновете, и не тънат в сумрак и неизвестност. От друга страна, известни са много примери на литературни влияния (Коулридж, По, Рилке, и най-вече Лавкрафт) и интертекстуални препратки, които показват, че авторите невинаги са непретенциозни стихоплетци, ориентирани към непретенциозни публики.

Онова, което е по-важно за нас, е политиката на ексклузивност, която поддържа особено екстремният метъл със своята видима или провидяна „атекстуалност“. Очевидно е, че тематично той шокира и отблъсква „непосветените“; докато вероятната слаба интелигентност на текстовете е бариера дори пред преданите адепти и им създава усещането за навлизане в един тайнствен свят, в който трудно достъпното слово е наистина в поддържаща роля спрямо музиката и може да бъде почти игнорирано, но може да бъде и интуитивно възприемано като елемент от мъглата на езотериката, от загадъчния

формулен език на сакралното. И именно в тази линия на интерпретация неразбираемият език се вписва като част от политиката на метъл фундаментализма и латинският намира своето логично място на медиум на ексклузивност, до голяма степен обезобразен и съответно лишен от нормалната си функция да предава информация, до немалка степен лишен и от много свои символни потенци, за сметка на това свръхнатоварен с определени символни и алюзивни функции. Граматическата неточност и губещия се смисъл от една гледна точка можем да отдадем на невежество и небрежност на авторите, но от друга (и това е често срещан подход в използването на латински фрази и в други области, например в изработване на рекламни слогъни и фирмени знаци) авторът не очаква компетентност от публиката и не разчита на буквалното, а на асоциативно-символното разбиране на текста. Това медиализиране на иначе напълно развит и употребим, но практически днес малко употребяван и познат език, за пореден път ни напомня за станалата вече крилата фраза, че медиумът е посланието.

ЛИТЕРАТУРА

Kahn-Harris, K. Extreme Metal – Music and Culture on the Edge. Oxford: Berg, 2007.

Weinstein, D. Heavy Metal. The Music and Its Culture. New York: DaCapo, 2000.